

Programma Duurzaamheid

Een energieneutraal, klimaatbestendig, biodivers, circulair
en waterrobuust Goes in 2050

Het Programma Duurzaamheid maakt deel uit
van de Omgevingsvisie van gemeente Goes.

www.goes.nl

Voorwoord

Samen maken we Goes duurzaam

Stel je voor: Goes bruist van leven, groen en energie. Huizen en gebouwen zijn goed geïsoleerd, comfortabel en aardgasvrij. We gebruiken energie die we zelf opwekken – slim opgeslagen en gedeeld in de wijk. Auto's rijden stil en schoon, en steeds meer mensen pakken de fiets of lopen door veilige, groene straten.

Afval bestaat bijna niet meer. De tien stappen op de “R-ladder” helpen ons om eerst te denken aan voorkomen, hergebruiken en repareren, voordat we iets weggooien. Bijvoorbeeld door onnodige producten niet meer aan te schaffen (refuse), modulaire woningen bouwen (rethink), minder verpakkingen te gebruiken (reduce), producten opnieuw te gebruiken (reuse) of te repareren (repair).

In onze circulaire economie werken ook bedrijven samen. Zij repareren, hergebruiken en produceren lokaal. Regenwater verdwijnt niet in het putje maar voedt de bodem en koelt de stad. Groene daken en bomen zorgen voor schaduw op warme dagen, terwijl bloemen en vogels overal te vinden zijn – van tuinen tot bedrijventerreinen.

Goes is dan niet alleen duurzaam, maar ook mooier en gezonder. Een plek waar mensen zich thuis voelen, waar samenwerking vanzelfsprekend is en duurzaamheid een vanzelfsprekend onderdeel is van het dagelijks leven.

Communicatie is hierbij misschien wel onze krachtigste motor. We kunnen duurzaamheid niet opleggen, maar wel mensen raken, inspireren en bewust maken. Door verhalen te delen, voorbeelden te laten zien en samen te leren, brengen we verandering op gang.

Dat doen we niet alleen. Inwoners, ondernemers, scholen, verenigingen en de gemeente trekken samen op. Iedereen kan iets bijdragen, groot of klein. Van Goes-Zuid tot Kloetinge en 's-Heer Arendskerke, van bedrijventerreinen tot buitengebied. Iedere stap, groot of klein, telt mee op weg

naar ons doel: een energieneutraal, klimaatbestendig, biodivers, circulair en waterrobuust Goes. Zo groeit duurzaamheid uit tot iets vanzelfsprekends, onderdeel van hoe we hier leven, werken en zorgen voor elkaar.

Met dit Programma Duurzaamheid zetten we de koers uit naar een Goes dat klaar is voor de toekomst. We werken aan zes pijlers die elkaar versterken: duurzame gebouwde omgeving, duurzame energie, schone mobiliteit, circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Door slim samen te werken en elkaar te inspireren, brengen we de toekomst stap voor stap dichterbij.

Mijn dank gaat uit naar alle inwoners en organisaties die een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van dit programma. Jullie hebben ons - en elkaar - geïnspireerd om vooruit te kijken en tegelijkertijd met beide voeten op de grond gehouden!

Joan Veldhuizen

Wethouder

Samenvatting

De gemeente Goes werkt aan een duurzame toekomst. Met dit Programma Duurzaamheid zetten we de koers uit naar **een energieneutraal, klimaatbestendig, biodivers, circulair en waterrobuust Goes in 2050**. Zo zorgen we voor een gezonde leefomgeving, niet alleen voor onszelf, maar ook voor de generaties na ons.

Zes pijlers

Om dit te bereiken richt het programma zich op zes onderwerpen die met elkaar samenhangen:

- 1. Duurzame gebouwde omgeving**
woningen en andere gebouwen worden energiezuinig en gaan van het aardgas af.
- 2. Duurzame energie**
we stimuleren lokale opwekking en opslag van energie en bewuster energiegebruik.
- 3. Schone mobiliteit**
we moedigen schoon en gezond vervoer aan zonder uitstoot.
- 4. Circulaire economie**
we gaan van wegwerp naar hergebruik en houden grondstoffen in de kringloop.
- 5. Klimaatadaptatie**
we maken Goes beter bestand tegen hitte, droogte en wateroverlast.
- 6. Biodiversiteit**
we beschermen en versterken de natuur en het groen in onze omgeving.

Wat we doen en waarom

Het programma brengt bestaand beleid en nieuwe maatregelen samen. Deze komen voort uit gesprekken met inwoners, bedrijven en organisaties. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld. Dat zorgt voor vertrouwen, geloofwaardigheid en inspireert anderen om mee te doen. Bewustwording is daarbij heel belangrijk. Als mensen begrijpen waarom duurzaamheid nodig is en wat ze zelf kunnen doen, verandert gedrag echt. Ook samenwerking is onmisbaar. Alleen door goed samen te werken met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, de provincie en andere Zeeuwse gemeenten kunnen we onze doelen bereiken. Bewustwording, samenwerking en het goede voorbeeld vormen de rode draad door alle zes de pijlers.

Samenhangende aanpak

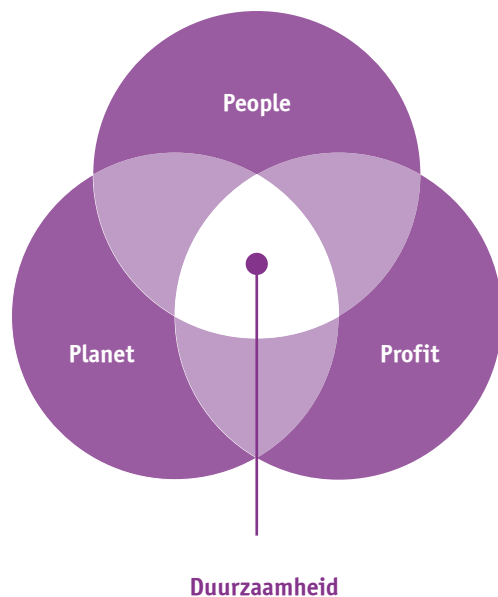
We werken integraal: de verschillende maatregelen worden op elkaar afgestemd, zodat ze elkaar versterken en geen nadelige effecten hebben. Duurzaamheid hoort niet alleen bij losse projecten, maar is een integraal onderdeel van de gehele bedrijfsvoering. Door deze samenhang bereiken we meerdere doelen tegelijk en maken we ons beleid effectiever.

De 3 P's

We kijken hierbij vanuit de 3 P's:

- People (mensen) – welzijn en gezondheid,
- Planet (planeet) – bescherming van natuur en milieu,
- Profit (winst) – een gezonde economie.

Alleen als deze drie in evenwicht zijn, kunnen we bouwen aan een duurzame en eerlijke toekomst voor iedereen.

Tot slot

Met dit programma leggen we een sterke basis voor een toekomst waarin duurzaamheid niet alleen een doel is, maar een vanzelfsprekend onderdeel van ons dagelijks leven en onze omgeving.

Leeswijzer

In dit programma wordt met 'gemeente Goes' de hele gemeente bedoeld. De opbouw van het Programma Duurzaamheid is als volgt: na het voorwoord en de samenvatting leggen we in [hoofdstuk 1](#) uit waarom duurzaamheid zo belangrijk is voor Goes en wat onze ambitie is. In [hoofdstuk 2](#) bespreken we in de zes Goese duurzaamheidspijlers (gebouwde omgeving, duurzame energie, schone mobiliteit, circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit) wat onze ambitie is, wat we nu al doen, welke nieuwe stappen we zetten en hoe we de voortgang meten. In [hoofdstuk 3](#) bespreken we hoe we inwoners, ondernemers en organisaties betrekken. Communicatie en participatie spelen een sleutelrol om ervoor te zorgen dat iedereen mee (kan) doen. In [hoofdstuk 4](#) staat hoe we het Programma Duurzaamheid organiseren en hoe de uitvoering gefinancierd wordt. Ook staan daar de belangrijkste risico's en beheersmaatregelen.

In [hoofdstuk 5](#) lees je tenslotte hoe we de voortgang volgen, jaarlijks rapporteren en het programma elke twee jaar evalueren.

Een uitgebreid overzicht van hoe onze lokale doelen zich tot regionale en landelijke ambities verhouden, is per pijler in [bijlage A](#) te vinden. In [bijlage B](#) wordt het participatietraject van dit programma beschreven. Vervolgens staat in [bijlage C](#) een overzicht van het eerder vastgestelde (duurzaamheids-)beleid. [Bijlage D](#) tenslotte bevat een begrippenlijst.

De integrale uitvoeringsstrategie en onze communicatiestrategie zijn losstaande bijlagen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	02
Samenvatting	04
1. Programma Duurzaamheid	07
2. De zes Goese pijlers van duurzaamheid	11
2.1. Duurzame gebouwde omgeving	13
2.2. Duurzame energie	15
2.3. Schone mobiliteit	17
2.4. Circulaire economie	19
2.5. Klimaatadaptatie	21
2.6. Biodiversiteit	23
3. Communicatie als strategisch instrument ...	25
4. Organisatie en financiën	27
4.1. Capaciteit	28
4.2. Financiële middelen	28
4.3. Risicomanagement	31
5. Monitoring en Evaluatie	32
5.1. Monitoring	33
5.2. Evaluatie	34
Bijlagen	35
A Koppeling van de doelen per pijler	36
B Participatietraject	42
C Overzicht vastgesteld beleid	44
D Begrippenlijst	45

Scroll door dit document om verder te lezen...

of klik op de hoofdstuktitels om sneller te navigeren.

A close-up photograph of a person's hands holding a plant with a dense network of roots, likely a succulent or similar ground cover, in a dark pot. The background is blurred green foliage.

Hoofdstuk

1

Programma Duurzaamheid

Waarom een programma Duurzaamheid?

De gemeente Goes heeft de afgelopen jaren veel stappen gezet op het gebied van duurzaamheid. Het vorige programma heeft ons veel geleerd en mooie resultaten opgeleverd. Toch is het belangrijker dan ooit om hiermee door te gaan. De wereld verandert snel en de gevolgen van klimaatverandering zijn duidelijk merkbaar. Ook in Goes zien we effecten: droogte, wateroverlast, hittestress en afname van biodiversiteit. Goes sluit aan bij de landelijke klimaatdoelstellingen om in 2050 volledig duurzaam, energieneutraal en circulair te zijn. Daarnaast is Goes een SDG-gemeente, wat betekent dat we meewerken aan de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties¹.

We bouwen voort op de successen van het vorige programma, maar kijken ook vooruit. Alleen door samen te blijven werken en vol te houden, kunnen we de uitdagingen van de toekomst aanpakken. Zo zorgen we voor een gezonde leefomgeving voor de huidige en toekomstige generaties Goesenaren.

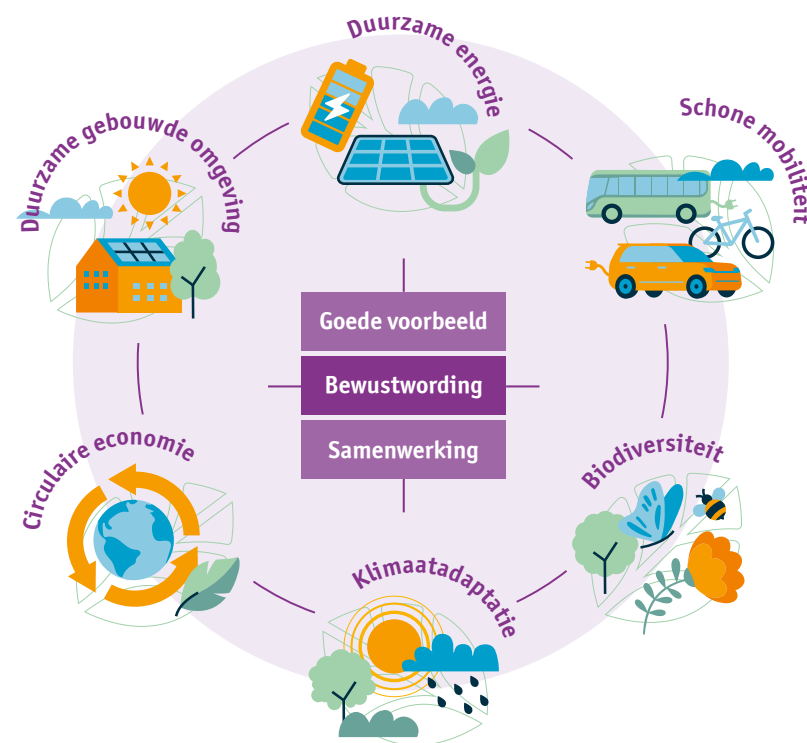
Programma Duurzaamheid:

¹ Met het Programma Duurzaamheid werken we aan de volgende Sustainable Development Goals (SDG's): 6 (clean water and sanitation), 7 (affordable and clean energy), 8 (decent work and economic growth), 9 (industry, innovation and infrastructure), 11 (sustainable cities and communities), 12 (responsible consumption and production), 13 (climate action), 15 (life on land), 17 (partnerships for the goals).

Wat doet dit nieuwe programma?

Het nieuwe Programma Duurzaamheid richt zich, naast onze bestaande doelen en lopende projecten, op nieuwe maatregelen om het duurzaamheidsbeleid te versterken. We nemen zowel voorkomende (mitigerende) als aanpassende (adaptieve) maatregelen. Het programma richt zich op zes pijlers die elkaar versterken: duurzame gebouwde omgeving, duurzame energie, schone mobiliteit, circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld, stimuleert samenwerking binnen de gemeente en zorgt voor duidelijke communicatie om bewustwording te vergroten.

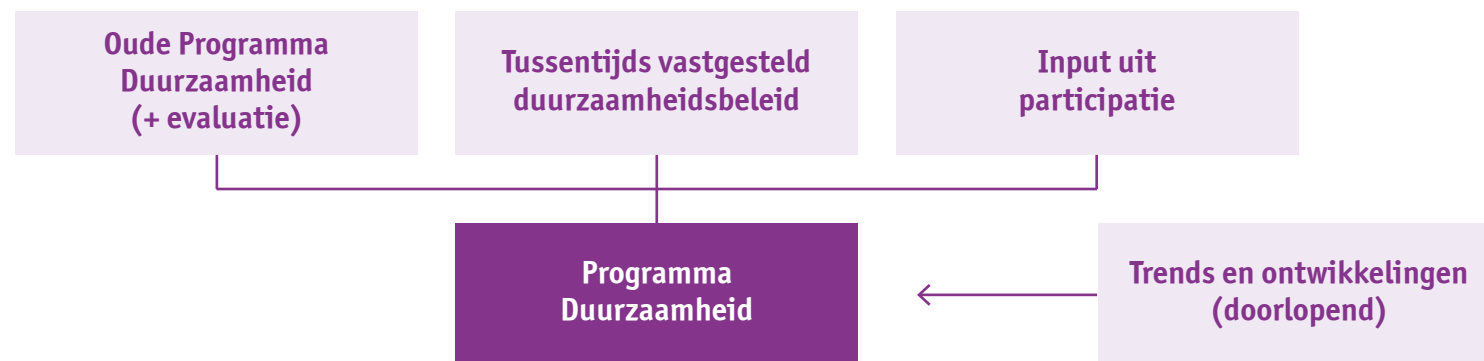

Ambitie

In 2050 is de gemeente Goes een energieneutrale, klimaatbestendige, biodiverse, circulaire en waterrobuuste gemeente.

Totstandkoming programma Duurzaamheid

We werken al veel aan duurzaamheid. Dit programma sluit aan op het klimaatprogramma 2019-2022 en ander vastgesteld beleid, zoals de Regionale Energiestrategie (RES), Transitievisie Warmte, Beleid Warmtetransitie, Circulaire Economie en de Klimaat-adaptatiestrategie Goes². Ook is er veel input opgehaald via participatie, wat heeft geleid tot aanvullende maatregelen.

Om het beleid actueel en effectief te houden, volgen we ontwikkelingen en nieuwe kansen. Zo blijft het programma flexibel en toekomstgericht, en kunnen we inspelen op innovaties en veranderende maatschappelijke behoeften.

Participatie

Dit programma is gemaakt samen met inwoners, ondernemers en organisaties³. 110 inwoners vulden een vragenlijst in. Tijdens het driedaagse evenement 'Goes bezig voor jou' spraken we persoonlijk met inwoners. Daarnaast hielden we drie sessies met bedrijven, kennisinstellingen, onderwijs, beleidsmedewerkers en maatschappelijke organisaties. Niet alleen de inhoud van het programma, maar ook de communicatie over duurzaamheid kwam aan bod. Dat leverde waardevolle ideeën op voor het programma en voor onze communicatiestrategie. Veel van de suggesties voeren we al uit. De overige zijn, waar mogelijk, verwerkt in dit programma of het communicatieplan.

² Zie bijlage C voor een overzicht van al vastgesteld beleid.

³ Zie bijlage B voor een verdere toelichting op het participatieproces en bevindingen.

Relatie met de Omgevingsvisie 2040

Het programma Duurzaamheid sluit aan op de Omgevingsvisie 2040. In de visie staat hoe Goes er in 2040 uit moet zien. Duurzaamheid loopt daar als een rode draad doorheen en is een randvoorwaarde voor alle ontwikkelingen. We willen de positie van Goes als hart van de regio versterken en bijdragen aan een sterke, duurzame Zeeuwse samenleving. Met dit programma zetten we de visie om in concrete maatregelen en acties. Zo maken we de ambities praktisch en uitvoerbaar, en kunnen inwoners en ondernemers eraan meewerken.

Het Programma Duurzaamheid is nauw verbonden met andere programma's binnen de Omgevingsvisie. Duurzame ontwikkeling vraagt om samenhang: beleidsterreinen versterken elkaar, en samen vergroten ze de bijdrage aan een duurzame leefomgeving.

Afbakening

Duurzaamheid is een breed onderwerp. Daarom maken we duidelijk waar dit programma wel en niet overgaat. Het gaat wel over het terugdringen van CO₂-uitstoot, het duurzaam opwekken en gebruiken van energie, het aanpassen aan klimaat-verandering en het versterken van de biodiversiteit. Het gaat niet over de kwaliteit van lucht, water en bodem of de fysieke uitbreiding van infrastructuur.

Beleidscyclus Omgevingsvisie

Hoofdstuk

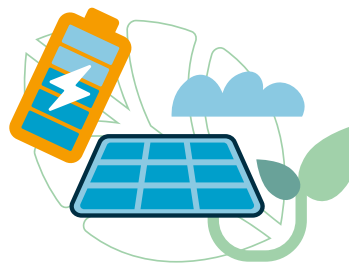
De zes Goese pijlers van duurzaamheid

2

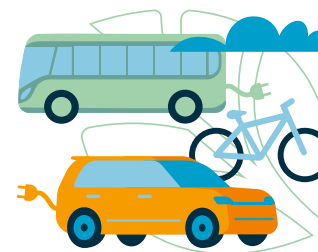
De gemeente Goes werkt aan een toekomstbestendige en klimaatneutrale gemeente. Dit doen we via zes pijlers die samen de basis vormen voor onze duurzame ambities. In elke pijler beschrijven we onze doelen, acties en samenwerking met inwoners, bedrijven en partners.

Duurzame gebouwde omgeving

Duurzame energie

Schone mobiliteit

Circulaire economie

Klimaatadaptatie

Biodiversiteit

2.1 Duurzame gebouwde omgeving

Onze ambitie

In 2050 willen we dat alle woningen en gebouwen in Goes goed geïsoleerd, comfortabel en volledig aardgasvrij zijn. Iedereen moet in Goes prettig en duurzaam kunnen wonen en werken. Verwarming en warm water komen dan uit schone en duurzame energiebronnen. Zo zorgen we samen voor een gezondere leefomgeving en dragen we bij aan het landelijke doel: een energieneutrale gebouwde omgeving.

Wat moeten we doen?

Om deze ambitie te bereiken...

- verlagen we de CO₂-uitstoot van woningen en gebouwen met 55% in 2030 (vergeleken met 1990);
- isoleren we slecht geïsoleerde woningen, in lijn met het Nationaal Isolatieprogramma (NIP);
- stappen we over op duurzame warmtebronnen, en ondersteunen we bewoners en bedrijven bij het isoleren en aardgasvrij maken van gebouwen; en
- verduurzamen we gemeentelijk vastgoed met als doel een CO₂-reductie van 95% in 2035 (t.o.v. 1990).

Wat doen we al?

De volgende maatregelen zijn al gerealiseerd of in uitvoering (onder andere):

1. Sinds 2002 zijn in Goes al meer dan 2000 woningen aardgasvrij gebouwd waaronder andere in Ouverture, Mannee, Goese Diep en Aria.
2. We hebben een routekaart opgesteld voor gemeentelijke gebouwen. De eerste 13 panden worden al verduurzaamd en 4 schoolgebouwen zijn inmiddels aardgasvrij.
3. De Transitievisie Warmte is vastgesteld. Hierin staat de richting voor de overstap naar duurzame warmte.
4. Het Warmtetransitiebeleid 2024 (Goes Aardgasvrij) is vastgesteld. Per wijk en dorp bekijken we samen met inwoners hoe we de huizen aardgasvrij (ready) kunnen maken.
5. We werken regionaal samen aan onder meer het Zeeuws Isolatieprogramma (ZIP) en de aanpak van energiearmoede.
6. Met woningcorporaties, zoals Beveland Wonen, maken we afspraken om sociale huurwoningen te verduurzamen.
7. We stellen een warmteprogramma op: de opvolger van de Transitievisie warmte. Hierin staat per wijk wanneer en hoe we van het gas af gaan.

Wat gaan we extra doen?

De komende jaren voegen we de volgende maatregelen toe:

8. We stellen een Soortenmanagementplan (SMP) op. Dat maakt het mogelijk woningen te isoleren met aandacht voor beschermde diersoorten.
9. We verduurzamen bedrijventerreinen via parkmanagement, gericht op gezamenlijke energie-oplossingen en kennisdeling tussen ondernemers.

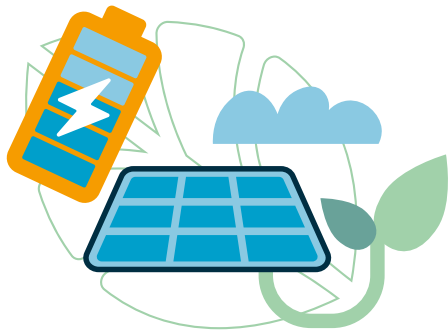
Bewustwording & Stimuleren Hoe stimuleren we inwoners en bedrijven?	Samenwerking Hoe werken we samen?	Eigen organisatie Hoe geven we het goede voorbeeld?
<p>We willen inwoners en ondernemers helpen om duurzame stappen te zetten. Dat doen we door gratis advies, informatie over subsidies en praktische ondersteuning te bieden. Via energiecoaches, buurtteams, communicatiemateriaal en lokale voorbeelden maken we verduurzaming tastbaar en aantrekkelijk. Ondernemers kunnen terecht op het digitale ondernemersloket van onze gemeente voor informatie en advies. In 2026 onderzoeken we hoe we inwoners en bedrijven nog beter kunnen informeren en ondersteunen.</p>	<p>We werken samen met veel partijen, zoals de provincie Zeeland, andere Zeeuwse gemeenten, actielijn de Bevelanden, de netbeheerder en de Regionale Energiestrategie (RES) Zeeland. Via het Zeeuws Isolatieprogramma (ZIP) bieden we inwoners gerichte hulp. Ook werken we samen met maatschappelijke organisaties, energiecoöperaties en bewonersinitiatieven om plannen echt uit te voeren.</p>	<p>Gemeente Goes geeft zelf het goede voorbeeld. Onze nieuwbouwprojecten zijn energieneutraal, en bestaande gemeentelijke gebouwen worden verduurzaamd volgens de routekaart. Als directe opwek van energie niet mogelijk is, compenseren we ons verbruik met groene stroom.</p>

Monitoring

We volgen de voortgang via verschillende instrumenten:

- **Warmteprogramma:** elke 5 jaar evalueren en actualiseren we de voortgang.
- **Klimaatmonitor:** jaarlijks meten we het gasverbruik van woningen en bedrijven.
- **RES-monitor en Energietransitiemonitor:** jaarlijkse rapportages van alle Zeeuwse gemeenten.
- **Gemeentelijk vastgoed:** voortgang wordt bijgehouden en jaarlijks gerapporteerd.
- **Digitaal Energieloket:** bezoekersaantallen en contactmomenten worden gemonitord.
- **Soortenmanagementplan (SMP):** monitoring van de effecten op gebouwgebonden diersoorten.

2.2 Duurzame energie

Onze ambitie

In 2050 wil Goes volledig overgestapt zijn op duurzame energie. We willen dat onze elektriciteit zoveel mogelijk wordt opgewekt met zon en wind. Overtollige energie slaan we lokaal op, zodat we die kunnen gebruiken op momenten dat er meer vraag is dan aanbod. Zo ontstaat een betrouwbaar en toekomstbestendig energiesysteem waarin opwek, opslag en verbruik goed op elkaar zijn afgestemd.

Wat moeten we doen?

Om deze ambitie te bereiken...

- vergroten we de duurzame opwek van elektriciteit door met name extra zonnepanelen op grote daken te plaatsen voor 2030;
- stimuleren we het gebruik van energieopslag (zoals batterijen) om het elektriciteitsnet te ontlasten en meer lokaal opgewekte energie te benutten;
- ondersteunen we de ontwikkeling van energiehubs op bedrijventerreinen, waar bedrijven samen energie opwekken, opslaan en delen⁴; en
- onderzoeken we andere vormen van duurzame energie, zoals wind op land, zon op land en water, solar carports en het gebruik van waterstof voor specifieke toepassingen.

Wat doen we al?

De volgende maatregelen zijn al gerealiseerd of in uitvoering:

1. In Goes is inmiddels 22 MWp zonne-energie op grote daken en 7,5 MW aan zonnevelden gerealiseerd.⁵
2. De gemeente plaatst zonnepanelen op eigen gebouwen en wekt hiermee een deel van haar elektriciteit zelf op.
3. We werken met de netbeheerder aan oplossingen voor netcongestie, zodat er ruimte blijft voor nieuwe projecten.
4. Er loopt onderzoek naar energiehubs op bedrijventerreinen De Poel en Deltaweg, om samen energie op te wekken en op te slaan.
5. We verwijzen bedrijven actief door naar het Zon op Dak-loket van de provincie Zeeland en ondersteunen ondernemers bij subsidieaanvragen.

Wat gaan we extra doen?

Om het aandeel duurzame energie te vergroten en slimmer met energie om te gaan, voegen we de komende jaren nieuwe maatregelen toe:

6. Opstellen beleid en kaders voor windmolens en zonneparken.
7. Onderzoeken van de mogelijkheden voor solar carports op gemeentelijke parkeerterreinen, waar zon en laden slim gecombineerd worden.
8. Verkennen van zonne-energie op water, vooral op kunstmatige waterbassins.
9. Uitwerken van batterijbeleid (in Zeeuws verband) om veilige en efficiënte opslag van energie te stimuleren.
10. Bevorderen van slimme energieoplossingen bij bedrijven, met nadruk op verbruik 'achter de meter' en samenwerking binnen energiehubs.
11. Onderzoeken van alternatieve energiebronnen, zoals waterstof en andere vormen van opwek en opslag.

⁴ Collectieve oplossingen worden alleen gestimuleerd indien individuele oplossingen ('achter de meter') niet toereikend zijn.

⁵ Bron: Zon op Dak, Zeeland – Update januari 2025, Stedin (zon PV-installaties <>15 kWp). Er zijn geen windturbines in Goes.

Bewustwording & Stimuleren

Hoe stimuleren we inwoners en bedrijven?

We helpen inwoners, agrariërs en ondernemers om duurzame energie op te wekken met ondersteuning van het Zon op Dak-loket en lokale energicoöperaties. We leggen op een duidelijke manier uit wat de mogelijkheden zijn, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten en voorlichtingscampagnes. We stimuleren collectieve projecten, zodat meerdere partijen samen kunnen investeren in zon, wind of opslag. Innovatieve voorbeelden zoals zon op water of energiehubs gebruiken we om anderen te inspireren.

Samenwerking

Hoe werken we samen?

We werken samen met diverse partners, waaronder de netbeheerder, het Zon op Dak-loket, Impuls Zeeland, maatschappelijke instanties, energicoöperaties en andere Zeeuwse gemeenten. Samen met de provincie Zeeland zorgen we voor een gezamenlijke aanpak binnen de regio. Met ondernemersverenigingen en parkmanagement stimuleren we samenwerking op bedrijventerreinen, zodat bedrijven samen duurzame oplossingen ontwikkelen.

Eigen organisatie

Hoe geven we het goede voorbeeld?

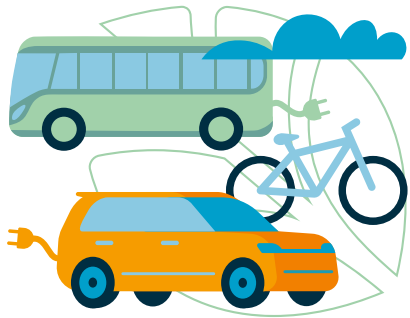
De gemeente wekt ook zelf duurzame energie op. We plaatsen zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen en parkeerterreinen. Waar dat (nog) niet kan, compenseren we ons stroomverbruik met groene energie. Bij nieuwe projecten zoeken we naar combinaties van functies, zoals zonnecarports met laadpalen of regenwateropvang. We onderzoeken bovendien hoe we als organisatie energie kunnen opslaan en delen.

Monitoring

We volgen de voortgang zorgvuldig via:

- **Zonne-energie op daken:** via een online tool volgen we het aantal daken, het vermogen en de groei van zonnepanelen per jaar.
- **RES-monitor en Energietransitiemonitor:** we gebruiken deze monitors van de Zeeuwse gemeenten die jaarlijks geactualiseerd worden.
- **Lokaal eigendom:** we registreren hoeveel inwoners en bedrijven deelnemen aan lokale energieprojecten.
- **Energiehubs, solar carports en zon op water:** we rapporteren de voortgang elk halfjaar per locatie.
- **Netcongestie en opslag:** we volgen ontwikkelingen via overleg met de netbeheerder en evaluatie van vergunningen.

2.3 Schone mobiliteit

Onze ambitie

In 2050 willen we dat reizen in en naar de gemeente Goes schoon, slim en gezond is. Inwoners, bezoekers en bedrijven verplaatsen zich dan met duurzame vervoermiddelen: te voet, op de fiets, met elektrische (deel)auto's of uitstootvrij openbaar vervoer. Ook bouwverkeer en logistiek zijn dan volledig emissievrij. Zo verbeteren we de luchtkwaliteit, verminderen we CO₂-uitstoot en maken we de leefomgeving aangenamer en veiliger.

Wat moeten we doen?

Om deze ambitie te bereiken...

- verminderen we de CO₂-uitstoot van mobiliteit, in lijn met de landelijke en regionale klimaatdoelen;
- werken we via de Trias Mobilica: we verminderen, veranderen en gaan we over op schone mobiliteit;
- stimuleren we duurzaam en schoon reizen, waarbij we eerst kiezen voor lopen, fietsen, openbaar vervoer en deelmobiliteit (het STOMP-principe: Stappen, Trappen, OV, Mobiliteit delen, Privéauto).
- bouwen we aan een goed netwerk van laadpalen voor elektrische voertuigen;

- ondersteunen we bedrijven en aannemers bij het overstappen op schonere bouw- en transportmiddelen.
- geven we als gemeente het goede voorbeeld door medewerkers te stimuleren duurzamer te reizen en ons eigen wagenpark verder te verduurzamen.

Wat doen we al?

De volgende maatregelen zijn al uitgevoerd en in gang gezet (onder andere):

1. We plaatsen al jaren nieuwe laadpalen. Het aantal elektrische auto's en laadpunten ligt gelijk op het landelijke gemiddelde.
2. We werken mee aan 'Reizen door Zeeland', het publieke vervoerssysteem dat reizen door Zeeland makkelijker en duurzamer maakt.
3. We faciliteren een Clean Energy Hub (schoon tankstation) op bedrijvenpark Deltaweg.
4. De infrastructuur voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer, deelmobiliteit, en laden wordt uitgebreid en verbeterd via het Programma Mobiliteit.
5. We hebben grote stappen gezet in het verduurzamen van ons eigen wagenpark.

Wat gaan we nog aanvullend doen?

Om bij te dragen aan de overgang naar schone mobiliteit, voeren we komende jaren extra maatregelen uit:

6. Laadbeleid ontwikkelen: bijdragen aan een plan voor een goed bereikbaar en toekomstbestendig laadnetwerk.
7. Schone mobiliteit stimuleren: via campagnes en educatie zetten we in op gedragsverandering bij bewoners, bedrijven en medewerkers.
8. Deelauto's onderzoeken: we peilen de interesse in deelmobiliteit en gebruiken de uitkomsten om aanbieders te betrekken.
9. Schoon en emissieloos bouwen: we onderzoeken deelname aan het landelijke convenant SEB, een samenwerking tussen overheden en bouwsector met als doel om uitstoot in de bouw te verminderen.
10. We werken toe naar een emissieloos centrum in 2050.

Hoofdstuk 2: De zes Goese pijlers van duurzaamheid

2.3: Schone mobiliteit

Bewustwording & Stimuleren

Hoe stimuleren we inwoners en bedrijven?

We willen dat inwoners, bedrijven en organisaties meer bewust kiezen voor schone mobiliteit. Daarom organiseren we campagnes, onderwijsactiviteiten en samenwerkingen met scholen en bedrijven. We laten zien dat duurzaam reizen gezond, betaalbaar en makkelijk kan zijn. Zo maken we de voordelen van schone mobiliteit zichtbaar en persoonlijk.

Samenwerking

Hoe werken we samen?

We werken samen met de Provincie Zeeland, andere Zeeuwse gemeenten, de netbeheerder, mobiliteitspartners en marktpartijen. Samen zorgen we voor een goed laadnetwerk en stimuleren we duurzame vervoersoplossingen zoals openbaar vervoer, flexibel vervoer en deelmobiliteit.

Eigen organisatie

Hoe geven we het goede voorbeeld?

De gemeente Goes stimuleert duurzaam reisgedrag bij haar eigen medewerkers. We onderzoeken het invoeren van een nieuw intern mobiliteitsbeleid, zetten verdere stappen om het wagenpark te verduurzamen en onderzoeken of we dit kunnen combineren met deelmobiliteit. Ook bij gemeentelijke projecten letten we op schone logistiek en emissievrije bouw.

Monitoring

We bewaken de voortgang door:

- **Inwoners- en ondernemerspeiling:** elke drie jaar meten we hoe mobiliteit wordt ervaren, wat goed gaat en wat beter kan.
- **Klimaatmonitor:** jaarlijks volgen we de CO₂-uitstoot van verkeer, het gebruik van duurzame vervoersmiddelen en de groei van het laadnetwerk.
- **RES-monitor en Energietransitiemonitor:** We gebruiken deze monitors in de jaarlijkse rapportage van alle Zeeuwse gemeenten.

2.4 Circulaire economie

CE Zeeland R-ladder © Provincie Zeeland

Onze ambitie

In 2050 heeft Nederland een volledig circulaire economie. Dit betekent dat we overstappen van onze huidige lineaire economie (maken-gebruiken-weggoien) naar een systeem waarin we grondstoffen steeds opnieuw gebruiken. We richten productie en gebruik zo in dat materialen langer meegaan, gerepareerd kunnen worden en hergebruikt worden. Ook maken en gebruiken we meer producten lokaal en letten we op duurzaam ontwerp: producten die demontabel en aanpasbaar zijn. We volgen hierbij de principes van de zogenaamde R-Ladder⁶. Dat betekent dat we eerst kijken: is het echt nodig? (Refuse), kan het met minder of slimmer ontwerp (Reduce, Rethink/Redesign) en pas daarna: kunnen we het hergebruiken of repareren (Re-use, Repair). Zo zorgen we ervoor dat Goes stap voor stap overgaat naar een circulaire economie, waarin afval een grondstof wordt.

Wat moeten we doen?

Om deze ambitie te bereiken...

- verminderen we het gebruik van primaire grondstoffen (zoals metalen, mineralen en fossiele brandstoffen) met 15% in 2035 ten opzichte van 2016;
- gebruiken we in 2035 minstens 55% biobased of gerecyclede materialen;
- recycleren we in 2035 82% van het afval, waarvan 15% hoogwaardig wordt gerecycled;
- stimuleren we het gebruik en de inkoop van circulaire materialen;
- vergroten we de bewustwording, zodat mensen minder onnodige aankopen doen;
- bevorderen we reparatiegedrag en dragen we bij aan de landelijke reparatieplicht⁷.

Wat doen we al?

De volgende maatregelen zijn al uitgevoerd of in gang gezet:

1. We stellen richtlijnen op voor circulaire (her)bouw, gronduitgifte, infrastructuur en inrichting van de openbare ruimte.
2. We ontwikkelen een reparatiekaart voor heel Zeeland, waarop te zien is waar inwoners terecht kunnen voor reparaties en waar tweedehands winkels zijn.
3. We werken volgens het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI), zodat de gemeente duurzaam inkoopt.

Wat gaan we extra doen?

De komende jaren breiden we ons beleid verder uit met extra maatregelen:

4. We zetten in op laagdrempelige reparatievoorzieningen en hergebruik, zodat inwoners beter weten wat de mogelijkheden zijn.
5. We ondersteunen bedrijven die circulair werken of willen overstappen naar circulaire productie.
6. Water en bodem worden leidende principes binnen de gemeentelijke organisatie. In delen van Zeeland neemt de druk op zoet water toe door verzilting en verdroging, dus daar moeten we op inspelen.
7. We vergroten de bewustwording over waterbesparing en hergebruik en werken samen met organisaties om een toekomstig watertekort te voorkomen.

Bewustwording & Stimuleren Hoe stimuleren we inwoners en bedrijven?	Samenwerking Hoe werken we samen?	Eigen organisatie Hoe geven we het goede voorbeeld?
We laten met verschillende communicatiemiddelen zien hoe kleine aanpassingen kunnen bijdragen aan minder afval, zuiniger gebruik van grondstoffen en waterbesparing. Met lokale voorbeelden, educatieve projecten en samenwerkingen met ondernemers en maatschappelijke organisaties maken we circulair gedrag zichtbaar en aantrekkelijk.	De overstap naar een circulaire economie kunnen we alleen samen maken. We werken daarom samen met bedrijven, andere Zeeuwse gemeenten, de Provincie Zeeland, woningbouwcorporaties, onderwijsinstellingen, kenniscentra en Impuls Zeeland. Inwoners kunnen spullen laten recyclen of hergebruiken via het circulair ambachtscentrum.	Binnen de eigen organisatie passen we circulaire principes toe bij al onze keuzes, van inkoopbeleid en vastgoedbeheer tot nieuwbouw, bedrijventerreinen en de openbare ruimte. We werken ook regionaal samen om meer producten en grondstoffen lokaal te produceren en te gebruiken. Onze sterke punten, zoals reparatie en hergebruik, zetten we in voor de hele regio.

Monitoring

We volgen en evalueren onze voortgang via:

- **het Beleid Circulaire Economie 2025-2028:** jaarlijks beoordelen we de uitgevoerde projecten en acties, samen met de andere Zeeuwse gemeenten.
- **registratie van gemeentelijke opdrachten:** de registratie van gemeentelijke opdrachten waarin eisen voor circulariteit zijn opgenomen. Zo meten we in hoeverre circulaire principes worden toegepast bij aanbestedingen, bijvoorbeeld voor voertuigen en gemeentelijk vastgoed.
- **primaire abiotische grondstoffen:** we monitoren de vermindering van het gebruik op basis van data van Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)⁸.

6 De R-ladder maakt inzichtelijk hoe we anders met grondstoffen om kunnen gaan en onze economie circulair kunnen maken. Het begint met alleen gebruiken wat je écht nodig hebt. Over het algemeen geldt: hoe hoger op de ladder, des te beter voor het milieu. Bron: Circulaire economie en de R-ladder | Afvalinzameling en -preventie | Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)

7 European Parliament & Council. (2024, 13 juni). Directive (EU) 2024/1799 on common rules promoting the repair of goods and amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directives (EU) 2019/771 and (EU) 2020/1828 (OJ L, 10.7.2024). Bron: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1799/oj/eng>

8 Monitoring specifiek over gemeente Goes afhankelijk van beschikbaarheid data PBL. Dit dient nader onderzocht te worden.

2.5 Klimaatadaptatie

Onze ambitie

In 2050 is Goes een klimaatbestendige en waterrobuuste gemeente. Wij bereiden ons voor op de gevolgen van klimaatverandering, zowel in de leefomgeving als in het dagelijks leven. Dat betekent dat we goed omgaan met wateroverlast, hitte, droogte en overstromingsrisico's, en samen met inwoners en partners zorgen voor een gezonde, groene en toekomstbestendige leefomgeving.

Wat moeten we doen?

Om deze ambitie te bereiken...

- nemen we klimaatadaptatie standaard mee in alle (ruimtelijke) plannen;
- richten we de openbare ruimte slim in, om schade en overlast door water, hitte of droogte te voorkomen;
- vergroten we de kennis en bewustwording over klimaatverandering onder inwoners, bedrijven en medewerkers van de gemeente.

Wat doen we al?

De volgende maatregelen zijn al uitgevoerd of in gang gezet:

1. We doen mee aan de kerngroep Hitte, waarin gemeenten en de Provincie samenwerken aan een handreiking voor lokale hitteplannen.
2. Steeds meer parkeervakken worden omgevormd tot groene parkeerplaatsen. We nemen deel aan regionale programma's zoals de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) en Zuidwestelijke Delta.
3. We bieden een subsidie voor groene daken om bewoners te helpen hun daken te vergroenen.
4. We doen mee aan de Groene Revolutie Zeeuwse Schoolpleinen en ondersteunen elk jaar één school bij het vergroenen van het plein;
5. We werken aan een Programma Groen waarin we onderzoeken hoe groen de meeste waarde kan hebben voor de samenleving.

Wat gaan we extra doen?

De komende jaren voeren we extra maatregelen uit:

1. We onderzoeken samenwerking tussen agrariërs en de toeristische sector rondom watergebruik en brengen de behoeften op dit gebied in kaart.
2. We volgen de vergroening van het stadskantoor en de Zusterstraat en het Bastion als voorbeeldprojecten voor klimaatadaptieve inrichting, om hiervan te leren en op voort te bouwen.

Bewustwording & Stimuleren Hoe stimuleren we inwoners en bedrijven?	Samenwerking Hoe werken we samen?	Eigen organisatie Hoe geven we het goede voorbeeld?
We werken samen met inwoners, verenigingen, bedrijven, woningcorporaties, waterschap en kennisinstellingen. We vergroten het bewustzijn over klimaatverandering en laten zien wat mensen zelf kunnen doen. Via acties zoals het tegelwippen, de subsidie voor groene daken, wijkgerichte communicatie en voorbeeldprojecten stimuleren we vergroening en wateropvang.	We werken samen met de Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, woningcorporaties, bedrijven, ontwikkelaars en andere gemeenten via de KasZ. Ook betrekken we inwoners, scholen, verenigingen en agrariërs bij het klimaatbestendig maken van hun omgeving. De Zuidwestelijke Delta helpt ons om waterveiligheid en ecologische veerkracht te versterken.	Gemeente Goes neemt het voortouw in nieuwe initiatieven voor klimaatadaptatie. We geven het goede voorbeeld door onze eigen gebouwen en openbare ruimte te vergroenen en te verduurzamen. Daarnaast stimuleren en faciliteren we anderen via subsidies, campagnes en kennisdeling. Klimaatadaptatie wordt vast onderdeel van onze werkprocessen, beheerplannen en ruimtelijke projecten.

Monitoring

We volgen onze voortgang door:

- jaarlijks te meten hoeveel projecten klimaatadaptatieve maatregelen bevatten;
- het volgen van indicatoren, zoals het aandeel groen, aantal bomen, waterbergend vermogen en gegevens uit de klimaatatlas (in samenwerking met het Programma Groen); en
- elke vijf jaar een stresstest uit te voeren, om te beoordelen hoe goed Goes bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering.

2.6 Biodiversiteit

Onze ambitie

In 2050 is Goes een groene en biodiverse gemeente. In de stad, dorpen en het buitengebied is volop ruimte voor planten, bomen en dieren. Inwoners genieten van een gezonde, natuurlijke leefomgeving met veel variatie in groen.

Wat moeten we doen?

Om deze ambitie te bereiken...

- beschermen en versterken we de soortenrijkdom, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied;
- vergroten we de natuur- en biodiversiteitsruimte, onder andere via ecologische verbindingen;
- voeren we het Programma Groen uit en ontwikkelen aanvullend biodiversiteitsbeleid;
- zorgen we dat biodiversiteit standaard wordt meegenomen in ruimtelijke plannen en dagelijks beheer.

Wat doen we al?

De volgende maatregelen zijn al uitgevoerd of in gang gezet (onder andere):

1. We vergroenen de openbare ruimte en planten meer bomen, onder andere via de Bomenhub.
2. We helpen inwoners met vergroenen via regelingen, zoals voor geveltuintjes, groene daken en het adopteren van boomspiegels.
3. We beschermen dieren met soortmanagementmaatregelen.
4. We bevorderen de biodiversiteit met ecologisch maaibeheer.
5. We doen mee aan de pilot Basiskwaliteit Natuur van het ministerie LNV.

Wat gaan we extra doen?

De komende jaren breiden we dit uit met:

6. Het Programma Groen wordt vastgesteld en bepaalt de richting voor beleid en uitvoering.
7. We monitoren het Soortenmanagementplan (SMP, eerder genoemd onder de pijler Gebouwde Omgeving).
8. We stellen biodiversiteitsbeleid op en brengen ecologische netwerken in kaart.
9. We zetten een tuincoach in om inwoners te helpen bij vergroening van tuinen en bedrijfsterreinen.
10. We verankeren biodiversiteit structureel in werkprocessen, projectplannen en beheer.

Bewustwording & Stimuleren Hoe stimuleren we inwoners en bedrijven?	Samenwerking Hoe werken we samen?	Eigen organisatie Hoe geven we het goede voorbeeld?
<p>We helpen inwoners en ondernemers hun omgeving te vergroenen, onder meer met hulp van de tuincoach. We delen kennis, organiseren publieksacties en laten met inspirerende voorbeelden zien hoe iedereen kan bijdragen. Via campagnes, samenwerking met scholen en lokale initiatieven maken we biodiversiteit zichtbaar, tastbaar en aantrekkelijk.</p>	<p>We werken nauw samen met partners zoals de Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, IVN, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, Poldernatuur Zeeland en lokale wijkplatforms. Samen realiseren we meer groen, verbinden we natuur- en groengebieden en stimuleren we biodiversiteit op bedrijventerreinen en agrarisch gebied.</p>	<p>De gemeente Goes stelt een ecooloog aan die biodiversiteit versterkt in beleid en uitvoering. We vergroenen de omgeving van gemeentelijke gebouwen en stimuleren natuur-inclusief ontwerpen. De ecooloog fungeert als ambassadeur, adviseur en aanjager binnen en buiten de organisatie. We werken hierbij volgens het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen.</p>

Monitoring

We volgen de voortgang door:

- **Biodiversiteitsbeleid:** hierin nemen we een monitoringsplan op met onder andere gidssoorten per leefgebied.
- **Tuincoach:** we meten jaarlijks hoe vaak inwoners gebruikmaken van de tuincoach.
- **Ecologisch netwerk:** we volgen de ontwikkeling van het ecologisch netwerk via kaarten, beheerplannen en maatregelen.
- **Soortenmanagementplan:** we monitoren jaarlijks de uitvoering van het SMP.

Hoofdstuk

Communicatie als strategisch instrument

Communicatie als randvoorwaarde om duurzaamheidsambities te behalen

De verduurzaming van Goes vraagt om veel meer dan technische oplossingen: het vergt een structurele gedragsverandering van inwoners, bedrijven, organisaties en de gemeente zelf. Communicatie is essentieel om voor die verandering te zorgen.

Als gemeente geven we het goede voorbeeld. Daarnaast moeten wij samen met partners aan mensen uitleggen waarom verduurzamen nodig is, hoe ze dat kunnen doen en welke hulp en middelen hiervoor beschikbaar zijn. Heel belangrijk is ook om te laten zien wat het oplevert. Voor henzelf, maar natuurlijk ook voor het milieu.

Door onze boodschappen te blijven herhalen en mensen te enthousiasmeren om aan de slag te gaan en actief te blijven, kunnen we op grote schaal gedragsverandering in gang zetten. Verandering kost tijd en vraagt een creatieve, continue communicatie-inzet om collega's, inwoners, organisaties en bedrijven te blijven prikkelen.

Communicatie is daarbij een strategisch instrument. Effectieve communicatie vergroot bewustzijn en versterkt het draagvlak. Een gerichte en consequente communicatie-aanpak is daarmee geen ondersteunende activiteit, maar een randvoorwaarde voor het behalen van de duurzaamheidsambities van de gemeente Goes.

Daarom is de voorgestelde aanpak stevig, dichtbij mensen en in nauwe samenwerking met lokale en regionale partners. Communicatie vindt niet alleen plaats via gemeentelijke kanalen, maar juist ook via scholen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en netwerken in wijken en dorpen. Zo blijft duurzaamheid zichtbaar en vergroten wij de betrokkenheid. De gemeente en de partners vullen elkaar aan en versterken elkaar in het stimuleren van duurzaam gedrag.

Bouwstenen van de communicatieaanpak

De communicatieaanpak steunt op twee bouwstenen: het vergroten van bewustwording en gedragsverandering. Dit doen we door het stimuleren van duurzaam gedrag door handelingsperspectief te bieden.

De aanpak volgt de pijlers van het programma, waarbij elke twee maanden één thema centraal staat. Alle zes de pijlers komen zo in een jaar aan bod: gebouwde omgeving,

duurzame energieopwekking, schone mobiliteit, circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit.

De toon van de communicatie is positief en oplossingsgericht. We laten ter inspiratie zien wat al wordt bereikt. Waar mogelijk koppelen we communicatie aan participatie, zodat inwoners en partners kunnen meedenken, meedoen en bijdragen aan initiatieven.

Digitaal platform duurzaamheid

Een digitaal platform duurzaamheid biedt een kans om alle duurzaamheidsinitiatieven en informatie in Goes samen te brengen. Zo'n platform is er nu nog niet, maar vormt een sterk uitgangspunt om inwoners, ondernemers en partners eenvoudig toegang te bieden tot praktische kennis, voorbeelden, subsidiemogelijkheden en lokale projecten. Het kan uitgroeien tot een herkenbare plek waar beleid, uitvoering en participatie samenkomen. Als gemeente kunnen we het initiatief nemen om dit platform, in samenwerking met partners, verder te ontwikkelen en te beheren.

Inspiratiepunt voor inwoners en ondernemers

Een ander belangrijk onderdeel van de communicatie-aanpak is te bepalen hoe we onze inwoners en ondernemers het beste kunnen bereiken. Uit ons participatieproces kwam naar voren dat een combinatie van een vaste locatie met een mobiele variant wenselijk is. Komend jaar onderzoeken we hoe we invulling aan deze combinatie kunnen geven.

Herkenbare paraplu

De uitvoering van de aanpak gebeurt onder een herkenbare paraplu, met slogans die de samenhang in alle duurzaamheidscommunicatie versterken. De aanpak omvat een mix van online en offline middelen, zoals publiekscampagnes, storytelling via sociale media, de duurzaamheidskrant (bijv. ISO Energy) en het inspiratiepunt. We werken daarbij samen met lokale en regionale partners.

Communicatiestrategie

Onze communicatiestrategie is essentieel om onze doelstellingen op het gebied van duurzaamheid te kunnen behalen.

Hoofdstuk

4

Organisatie en financiën

4.1

Capaciteit

Om dit programma uit te voeren en onze ambitie te halen om in 2050 een klimaatbestendige, energieneutrale, biodiverse, circulaire en waterrobuuste gemeente te zijn, is extra inzet van personeel en middelen nodig. Biodiversiteit is namelijk als extra thema toegevoegd en daarnaast willen we water- en bodemsturend gaan werken. Voor biodiversiteit is een ecooloog nodig die onder andere aan de slag zal gaan met het soortenmanagementplan (biodiversiteit en gebouwde omgeving), en voor water- en bodemsturend werken iemand met specifieke kennis op dat gebied.

4.2

Financiële middelen

De drie P's van duurzame ontwikkeling: People, Planet en Profit

Of het nu om het budget van dit programma gaat, of om een financiële vraag voor de uitvoering van een project, we benadrukken dat een duurzame ontwikkeling niet alleen draait om economische winst (Profit), maar juist ook om het zorgvuldig omgaan met onze planeet (Planet) en het welzijn van mensen (People). Deze drie dimensies vormen de kern van een toekomstbestendige aanpak.

- **People** richt zich op de sociale en maatschappelijke aspecten van duurzaamheid. Dit betekent zorgen voor gelijke kansen, goede leefomstandigheden en het bevorderen van gezondheid en sociale cohesie. Ook deze opbrengsten zijn lastig in geld uit te drukken, maar zijn cruciaal voor een rechtvaardige en veerkrachtige samenleving.
- **Planet** verwijst naar het beschermen en herstellen van onze natuurlijke leefomgeving. Het gaat om het behoud van biodiversiteit, het verminderen van uitstoot en het verantwoord omgaan met grondstoffen. Deze ecologische opbrengsten zijn lastig in euro's uit te drukken, maar zijn essentieel voor het

voortbestaan van onze samenleving. Zonder een gezonde planeet zijn economische groei en welzijn op lange termijn niet mogelijk.

- **Profit** is belangrijk omdat een gezonde economie de basis legt voor investeringen en innovatie. Echter, bij exclusieve focus op financiële opbrengsten, lopen we het risico dat we ecologische grenzen overschrijden en sociale ongelijkheid vergroten.

Hoewel het soms lastig is om de waarde van Planet en People financieel of kwantitatief uit te drukken, is het van groot belang om deze aspecten mee te nemen in ons beleid en onze besluitvorming. Als we nu niets doen aan ecologische en sociale uitdagingen, zullen de gevolgen later veel ingrijpender en kostbaarder zijn. Door een integrale benadering van de drie P's kunnen we zorgen voor duurzame groei die recht doet aan mens, milieu en economie.

Scope

De financiële middelen van dit programma zijn specifiek bedoeld voor de acties in onze uitvoeringsstrategie. Investeringen, zoals bijvoorbeeld verduurzamen van eigen vastgoed of vergroenen bij herinrichting, zijn niet opgenomen in de begroting. Deze uitgaven dienen op projectbasis aangevraagd te worden.

Kosten

Voor de uitvoering van dit programma is een uitvoeringsstrategie opgesteld. Grotendeels zijn dit uitvoeringsacties waar we al aan werken op basis van vastgesteld beleid en waarvoor al budget was gealloceerd⁹. Voor klimaatadaptatie (onderzoeken) moest echter nog extra budget aangevraagd worden. Daarnaast zijn uit de participatiesessies nieuwe acties voortgekomen. Verder is biodiversiteit toegevoegd als nieuwe pijler. Als laatste is inzet op communicatie de komende jaren essentieel voor ons programma duurzaamheid: door te informeren, inspireren en bewustwording te vergroten, kunnen we inwoners en bedrijven echt in beweging brengen richting een duurzamere toekomst.

Om een goed inzicht te krijgen in de uitvoering van de activiteiten, hebben we één integrale uitvoeringsstrategie gemaakt op basis waarvan een kostenraming is uitgewerkt. Deze kosten hebben we samengevat in onderstaande tabel. In de kostenraming is rekening gehouden met de fasering van activiteiten en een flexibele schil voor onvoorziene acties naar aanleiding van nieuwe trends en ontwikkelingen.

Dekking

Binnen de gemeentelijke begroting is al een structureel budget gereserveerd voor duurzaamheid. Daarnaast hebben we de afgelopen jaren diverse incidentele uitkeringen en subsidies van het Rijk ontvangen die verband houden met taken voortkomend uit het Klimaatakkoord. Voorbeelden hiervan zijn de tijdelijke regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE), de specifieke uitkering Energiearmoede en de middelen uit het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW). Naast deze regelingen bestaan er nog andere subsidies en externe financieringsbronnen die we willen benutten om onze duurzaamheidsdoelen te realiseren. In onderstaande tabel is de financiële dekking verder uitgewerkt en verduidelijkt.

Pijler	2026 - 2030	
	Structureel	Incidenteel 2026
Programmamanagement	€ 5.000,00	€ 0,00
Aangegane verplichtingen	€ 133.750,00	€ 0,00
Werkzaamheden duurzaamheid alg.	€ 0,00	€ 0,00
Communicatie	€ 100.000,00	€ 0,00
Duurzame Gebouwde Omgeving	€ 3.000,00	€ 0,00
Duurzame Energie	€ 35.000,00	€ 50.000,00
Schone Mobiliteit	€ 10.000,00	€ 0,00
Circulaire Economie	€ 45.000,00	€ 0,00
Klimaatadaptatie	€ 51.000,00	€ 0,00
Biodiversiteit	€ 40.000,00	€ 75.000,00
Totale bestedingen	€ 422.750,00	€ 125.000,00*

* Kosten voor uitvoeren onderzoek netcongestie (50k) en opzetten beleid biodiversiteit (75k).

	Structureel	Incidenteel
Totale bestedingen	€ 422.750,00	€ 125.000,00
Al beschikbaar budget	€ 250.000,00	
Beschikbaar CDOKE voor maatregelen (10%)*	€ 130.000,00	
Nog nodig	€ 42.750,00	€ 125.000,00
Flexibele schil 10%	€ 42.275,00	
Totaal benodigd budget	€ 85.025,00	€ 125.000,00

* Overige CDOKE-middelen mogen alleen besteed worden aan personele inzet.

Omschrijving	Uitkering	Waarvan te besteden	Looptijd	Restant
Wijkuitvoeringsplannen	AU Rijk 2019 en 2022	Uitvoering van het warmtetransitiebeleid, bijeenkomsten, isolatieadviezen, buurtteams etc.	Jaarlijks verlengbaar	€ 478.426
Energiearmoede (inclusief energiefixers)	Specifieke uitkering Rijk, verantwoording via SISA.	Energiecoaches, Isolatie Team Zeeland, tochtwerende gordijnen, isolatieadviezen, etc.	Loopt af per 31-2027	€ 641.978
NIP 2022	Specifieke uitkering Rijk, verantwoording via SISA.	Vergoeden volledige maatregel bij energiearmoede	Loopt af per 31-2027	€ 126.604
Zeeuws Isolatie Programma	Specifieke uitkering Rijk, verantwoording via SISA.	Subsidieregeling voor isolatiemaatregel bij woningen met energielabel D, E, F, G	Loopt af per 31-12-2028 (mag daarna nog met 2x een jaar verlengd worden)	€ 3.000.000
Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE)	Specifieke jaarlijkse uitkering Rijk, verantwoording via SISA.	Aantrekken/ inhuren personeel. Jaarlijks mag 10% besteed worden aan projecten/onderzoeken. Bovenstaande alleen als het is opgenomen in het landelijke klimaatbeleid.	Loopt tot 2030	€ 2.327.734
Reserves¹⁰				
Duurzaam Bouwen	In te zetten via een raadsbesluit voor initiatieven in het kader van verduurzaming (ook bij particulieren)	Het doel is het financieren van uitgaven en subsidies voor maatregelen in het kader van duurzaam bouwen en duurzaam klimaatbeleid.		€ 278.677
Verduurzaming bedrijventerreinen	In te zetten via een raadsbesluit voor initiatieven in het kader van verduurzaming (ook bij particulieren)	Doel is uitgaven, subsidies voor maatregelen in het kader van duurzaam bouwen en duurzaam klimaatbeleid.		€ 328.805

Peildatum van bovenstaande bedragen: 3 november 2025

¹⁰ Voorstellen voor besteding van deze reserves worden ingediend bij de Raad. Denk bijvoorbeeld aan subsidieregeling voor in pandige compensatiemaatregelen voor vleermuizen of bovenwettelijke eisen bij nieuwbouw.

4.3 Risicomanagement

De uitvoerbaarheid en het succes van het Programma Duurzaamheid in de gemeente Goes hangt af van goed risicomanagement. We hebben de belangrijkste risico's in kaart gebracht samen met maatregelen om ze te beperken.

Met deze aanpak van risicomanagement zorgt de gemeente Goes ervoor dat het duurzaamheidsprogramma wendbaar blijft en effectief kan inspelen op interne en externe ontwikkelingen. Zo werken we samen aan een toekomstbestendige en duurzame gemeente.

Risico	Beschrijving	Beheersmaatregelen
Veranderende wet- en regelgeving	Wijzigingen in wet- en regelgeving kunnen impact hebben op beleid en uitvoering.	<ul style="list-style-type: none"> • Het programma, inclusief Uitvoeringsstrategie, is een levend en adaptief document. Hierdoor kunnen tussentijds afwegingen worden gemaakt om aan te passen aan wijzigend Rijksbeleid. • Monitoring van (beleids-)ontwikkelingen • Tijdige aanpassingen van lokale plannen en beleid • Actieve dialoog met lokale/regionale/nationale partners
Technologische en marktontwikkelingen	Snelle technologische dan wel marktveranderingen kunnen bestaande plannen verouderen of beïnvloeden.	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve verkenning en monitoring van innovaties • Flexibele programmasturing • Samenwerking met kennisinstellingen en marktpartijen
Maatschappelijke acceptatie en betrokkenheid	Gebrek aan draagvlak kan de uitvoering vertragen of bemoeilijken.	<ul style="list-style-type: none"> • Transparante communicatie • Bewustwording vergroten • Faciliteren lokale initiatieven • Inspelen op maatschappelijke reacties
Complexiteit en overlap binnen het programma	Door de brede scope kan de aansturing onoverzichtelijk worden of thema's raken ondergesneeuwd.	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijkse monitoring op alle pijlers • Bewaking door een coördinerende beleidsmedewerker
Onvoldoende monitoring en sturing	Onvoldoende, onjuiste monitoring en beperkingen vanuit de AVG belemmert inzicht en sturing op voortgang.	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling monitoringsrapport. Hierin worden ook parameters meegenomen die we niet uit bestaande monitoringstools kunnen halen • Regelmatige externe evaluaties • Lobby voor verbeterde monitoring (op regionaal niveau)
Afhankelijk externe partijen	Veel maatregelen vereisen samenwerking met derden. Resultaten zijn (deels) afhankelijk van hun inzet.	<ul style="list-style-type: none"> • Inzetten op bewustwording door intensieve communicatie
Capaciteit	Doordat er veel vraag is naar goed gekwalificeerd personeel op het gebied van duurzaamheid, maakt het lastig mensen te vinden.	<ul style="list-style-type: none"> • Verder vooruitplannen • Goede junioren opleiden • Borgen kennis in de organisatie

Hoofdstuk

Monitoring en evaluatie

5

5.1 Monitoring

Het Programma Duurzaamheid is een levend beleidsprogramma. Dat betekent dat het meebeweegt met nieuwe ontwikkelingen en inzichten. We willen het programma langdurig actueel, effectief en uitvoerbaar houden. Om dit te bereiken is goede monitoring onmisbaar. Meten en volgen van resultaten helpt om te zien hoe we vorderen richting onze doelen, tijdig te bepalen waar we moeten bijsturen, en beter in te spelen op nieuwe ontwikkelingen, kansen en wettelijke eisen.

Jaarlijks maken we een monitoringsrapportage. Daarin staat de voortgang van onze doelen en praktijkvoorbeelden van projecten die in uitvoering zijn. Voor deze rapportage gebruiken we verschillende instrumenten en databronnen. We onderzoeken samen met de Zeeuwse gemeenten welke data het meest actueel en betrouwbaar zijn, zodat we de voortgang goed kunnen volgen en vergelijken. Deze gegevens worden gebruikt voor de herijking van de Zeeuwsbrede monitoringstool (Energietransitiemonitor), waar op gemeenteniveau monitoringsgegevens uitgehaald kunnen worden.

Hieronder zijn voor de belangrijkste parameters weergegeven hoe die gemonitord worden. Voor meer detail wordt verwezen naar bijlage A.

Thema	Beschrijving	Beheersmaatregelen	Frequentie
Duurzame gebouwde omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • 55% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. 1990 • Energieneutraal gemeentelijk vastgoed in 2050 • Woningen aardgasvrij in 2050 • SMP-naleving bij isolatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimaatmonitor (CO₂, gasverbruik) • Routekaart gemeentelijk vastgoed • Warmteprogramma voortgang per wijk • Effectmonitor ecologie/soorten 	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks • Jaarlijks • Elke 5 jaar • Bij isolatieprojecten
Duurzame Energie	<ul style="list-style-type: none"> • 3,4 MWp extra zon op daken in 2030 • Oplossingen (individueel/collectief) netcongestie • Batterijopslag vergroot • 50% lokaal eigendom bij projecten 	<ul style="list-style-type: none"> • RES Monitor/ zon-op-daktool Zeeland • Voortgang per terrein (Deltaweg, De Poel) • Aantal vergunde projecten, kWh-capaciteit • Analyse vergunningen + coöperaties 	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks • Halfjaarlijks • Jaarlijks • Jaarlijks
Schone mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> • -60% CO₂,-verkeer in 2050 t.o.v. 1990 • 10.000 laadpunten in Zeeland in 2030 • Deelauto's breder ingezet • Emissieloze bouwlogistiek 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimaatmonitor (CO₂-uitstoot, verkeer en vervoer) • Klimaatmonitor (Verkeer en vervoer, laadpunten) • Pilotdata + gebruiksstatistieken • Aantal SEB-projecten¹¹ 	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks • Jaarlijks • Jaarlijks • Jaarlijks
Circulaire economie	<ul style="list-style-type: none"> • Halvering primaire grondstoffen in 2030 • Voortgang uitgevoerde acties en projecten • 100% circulair in 2050 • Circulaire aanbestedingen gemeente 	<ul style="list-style-type: none"> • CBS/Circulaire Monitor Zeeland • Zeeland Circulair - Beleid Circulaire Economie 2025-2028 • Afvalmonitor: restafval, gescheiden afval • % circulair ingekocht (contracten) 	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks • Jaarlijks • Jaarlijks • Jaarlijks

¹¹ Nader uit te zoeken hoe dit te monitoren.

Thema	Beschrijving	Beheersmaatregelen	Frequentie
Klimaat-adaptatie	<ul style="list-style-type: none"> · Volledig klimaatbestendig in 2050 · Uitvoeren klimaatadaptatiestrategie + uitvoeringsstrategie · Klimaatadaptatie meenemen in (ruimtelijke) plannen · Klimaatadaptatiemaatregelen combineren met andere acties · Vergroten kennis + bewustzijn klimaatverandering 	<ul style="list-style-type: none"> · Stresstests + uitvoeringsstrategie · Uitvoeringsstrategie · Voortgang uitvoeringsstrategie klimaatadaptatiestrategie Goes · Voortgang uitvoeringsstrategie klimaatadaptatiestrategie Goes · Voortgang uitvoeringsstrategie klimaatadaptatiestrategie Goes 	<ul style="list-style-type: none"> · Elke 5 jaar + Jaarlijks · Jaarlijks · Jaarlijks · Jaarlijks
Biodiversiteit	<ul style="list-style-type: none"> · Ecologisch netwerk gerealiseerd · Toename biodiversiteit in stad · Gebruik Tuincoach 	<ul style="list-style-type: none"> · Voortgang groenblauwe verbindingen · Monitoring gidssoorten (beleid) · Aantal adviezen per jaar 	<ul style="list-style-type: none"> · Jaarlijks · Vanaf 2026 · Jaarlijks
Bewustwording	<ul style="list-style-type: none"> · Gevoel van urgentie 	<ul style="list-style-type: none"> · Duurzaamheidsenquête 	<ul style="list-style-type: none"> · Jaarlijks

5.2 Evaluatie

Het programma Duurzaamheid en de bijbehorende uitvoeringsstrategie worden elke twee jaar geëvalueerd, net als bij de Omgevingsvisie 2040. Door regelmatig te evalueren blijven we goed aansluiten bij nieuwe ontwikkelingen, inzichten en behoeften binnen de gemeente. Zo blijft het programma aansluiten bij maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen. We kunnen zo op tijd bijsturen, nieuwe kansen benutten en problemen vroeg signaleren. Met deze tweejaarlijkse evaluatie zorgen we ervoor dat ons beleid en de uitvoering goed aansluiten op de praktijk en de doelstellingen van de gemeente Goes.

Bijlagen

A: Koppeling van de doelen per pijler

B: Participatietraject

C: Overzicht vastgesteld beleid

D: Begrippenlijst

Bijlage A:

Koppeling van de doelen per pijler

Deze bijlage biedt een overzicht van onze zes pijlers op het gebied van duurzaamheid. Per thema worden in een tabel de landelijke, regionale en lokale doelen weergegeven en hoe deze zich tot elkaar verhouden. Daarnaast wordt aangegeven hoe we deze

doelen monitoren en wat de actuele status is. In de laatste kolom worden de doelen gekoppeld aan de concrete maatregelen die we daarvoor inzetten. Zie hoofddocument voor de maatregelen inclusief nummering per thema.

Pijler 1: Duurzame gebouwde omgeving

Doel	Landelijk	Regionaal (Zeeland)	Lokaal (Goes)	Monitoring (Goes)	Status (Goes)	Maatregel (nr.)
Energie neutraal gemeentelijk vastgoed	Energie neutraal in 2050	95% CO ₂ -reductie in 2050 t.o.v. 1990	Energie neutraal gemeentelijk vastgoed in 2050 (95% in 2035)	Voortgangsrapportage gemeentelijke routekaart vastgoed	Routekaart vastgesteld, eerste 13 panden geselecteerd	Alle
CO₂-reductie (Energie-neutrale omgeving)	55% broeikasgasreductie in 2030 t.o.v. 1990	Halvering aardgasverbruik t.o.v. 1990	55% CO ₂ -reductie in 2030 t.o.v. 1990	Jaarlijkse Klimaatmonitor (aardgasverbruik wonen/ werken en CO ₂ -uitstoot)	Uitvoering beleid warmte-transitie en uitvoeringsstrategie RES en energiearmoede	Alle
Isolatie bestaande bouw	2,5 miljoen woningen isoleren (waarvan 1,5 mln slecht geïsoleerd) tot 2030	32% woningen geïsoleerd 11% utiliteitsgebouwen minimaal label C in 2030	Verhogen isolatiegraad bestaande woningen en utiliteitsbouw	Warmteprogramma + monitoring NIP-doelen + woningtype- en label-analyses	NIP-uitrol in samenwerking met provincie en partners	1, 3 t/m 7
Aardgasvrije wijken	Elke gemeente heeft in 2026 warmteprogramma	Overgang naar duurzame warmtebronnen	Alle woningen aardgasvrij in 2050	Evaluatie en update elke 5 jaar via Warmteprogramma	Transitievisie vastgesteld, warmteprogramma in voorbereiding	1, 2, 4, 6
Aardgasvrije nieuwbouw	Geen gasaansluitingen meer sinds 2018 BENG verplicht sinds 2021	–	Nieuwe woningen zijn aardgasvrij BENG-normen toegepast	Vastgelegd via landelijke en gemeentelijke vergunnings-eisen	Sinds 2002 al >2000 aardgasvrije woningen gerealiseerd (10% totaalbestand)	2
Betrekken bewoners en bewustwording	–	Energiebesparing via expertplatforms en communicatiecampagnes	Inwoners ondersteunen via duurzaamheidshuis, coaches en communicatie	Registratie bezoekers, aanvragen en interacties bij Duurzaamheidshuis en mobiele variant	Duurzaamheidshuis en mobiele variant onderzoeken, structurele ondersteuning	Alle
Verduurzamen bedrijven en bedrijventerreinen	–	Expertplatforms voor bedrijven	Parkmanagement stimuleren + ondernemerspagina duurzaam ondernemen	Aantal bedrijven met ondersteuning/ parkmanagementtrajecten + monitoring online bereik	Website Duurzaam Ondernemen in opbouw, parkmanagement voorbereid	8

Pijler 2: Duurzame Energie

Doel	Landelijk	Regionaal (Zeeland)	Lokaal (Goes)	Monitoring (Goes)	Status (Goes)	Maatregel (nr.)
Aandeel hernieuwbare energie	27% van de energie in 2030 uit hernieuwbare bronnen	3 TWh hernieuwbare elektriciteit in 2030	Minimaal 3,4 MW extra zon op grote daken in 2030	Monitoring via een zon-opdaktool (vierkante meters, MWp)	±22 MWp zon op daken gerealiseerd; verdere uitrol actief	Alle
Windenergie	Verhogen aandeel wind in energiemix	700 MW wind (waarvan 601 MW gerealiseerd)	Beleidsontwikkeling voor wind op land (klein/middel/groot)	Projectregistratie bij nieuwe aanvragen	Beleidsontwikkeling in voorbereiding	3, 6
Zonne-energie	Zonne-energie stimuleren conform zonneladder	1.000 MW zon in 2030 (waarvan 687 MW gerealiseerd)	Zon op daken, parkeerterreinen en niet-natuurlijk water	Monitoring per locatie + zonne-energie tool	Zon op daken actief, carports en zon op water in onderzoek	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8
Energieopslag	Batterijopslag als onderdeel van energietransitie	Slimme oplossingen voor netcongestie onderzoeken	Batterijbeleid opstellen en opslag stimuleren achter de meter	Vergunningen, voortgang pilots energiehubs	Beleidsontwikkeling gestart, eerste projecten in voorbereiding	3, 4, 9, 10, 11
Netcongestie	Slimme inzet infrastructuur en flexibiliteit	Onderzoeken en verkennen oplossingsrichtingen	Energiehubs verkennen, bedrijven faciliteren 'achter de meter'	Halfjaarlijkse voortgang energiehubs per terrein	Onderzoek loopt op De Poel en Deltaweg	3, 4, 9, 10, 11
Lokaal eigendom	50% lokaal eigendom bij projecten stimuleren	Ook in Zeeland streven naar participatie en eigenaarschap	50% lokaal eigendom bij zonneparken en windprojecten,	Inzicht via vergunningsaanvragen en coöperatie-aandeel	Wordt meegenomen in beleidskaders voor wind/zon/opslag	6
Bewustwording en participatie	Informatie en communicatie over duurzame energie	Campagnes en platforms via provincie/RES	Actieve publiekscommunicatie, bijeenkomsten, 'Goes praat mee'	Aantal deelnemers, bezoeken, reacties op platform en bijeenkomsten	Campagne gestart, verder uitrol communicatie gepland	Alle

Pijler 3: Schone Mobiliteit

Doel	Landelijk	Regionaal (Zeeland)	Lokaal (Goes)	Monitoring (Goes)	Status (Goes)	Maatregel (nr.)
CO₂-reductie mobiliteit	-60% CO ₂ -uitstoot in 2050 t.o.v. 1990	-55–60% CO ₂ -reductie in 2030	Minder uitstoot door verkeer en vervoer	Klimaatmonitor (CO ₂ -uitstoot, verkeer en vervoer)	CO ₂ -uitstoot mobiliteit = 46% totale gemeentelijke uitstoot	Alle
Emissievrij vervoer	Vanaf 2035 alle nieuw verkochte auto's emissievrij; volledig zero-emissie in 2050	Alle OV in 2030 zero-emissie; netwerk alternatieve brandstoffen in 2030	Stimuleren elektrisch vervoer, emissievrije bouwlogistiek	Klimaatmonitor (Verkeer en vervoer, laadpunten + aantal elektrische auto's), deelname convenant SEB	Aantal laadpalen sterk groeiend; SEB nog in verkenning	Alle
Laadinfrastructuur	Landelijke uitrol dekkend netwerk	10.000 laadpalen in Zeeland in 2030	Voldoende openbare en private laadpunten, incl. snelladers	Jaarlijkse rapportage laadpalen, gebruiksdata exploitanten	Laadbeleid in voorbereiding	1, 4, 7
Duurzaam reisgedrag	Bevorderen lopen, fietsen en OV (STOMP-principe)	Verbeteren fietsinfrastructuur en deelmobiliteit	Gedragsverandering via campagnes en bewustwording	3-jaarlijkse inwoners- en bedrijvenpeiling mobiliteit	Campagnes en pilots gepland via Programma Mobiliteit	2, 4, 5, 8, 9
Deelmobiliteit	Versterken duurzame alternatieven voor autobezit	Opnemen deelmobiliteit in 'Reizen door Zeeland'	Interessepeiling en faciliteren deelauto's	Evaluatie deelmobiliteitspilot en gebruiksdata	Peiling en marktverkenning in voorbereiding	4, 9
Schone bouwlogistiek	Landelijk Convenant Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB)	Regionale afspraken over schone bouwmachines	Ondertekenen convenant SEB en stimuleren toepassing	Registratie bouwprojecten met SEB-criteria	Vorbereiding deelname SEB-convenant loopt	10
Gemeentelijk voorbeeldgedrag	Duurzame bedrijfsvoering overheden stimuleren	Gemeenten vergroenen eigen mobiliteit	Wagenpark verduurzamen, OV-gebruik stimuleren	Rapportageverplichting werkgebonden personen-mobiliteit	Vergroening wagenpark gestart; beleid in uitwerking	8

Pijler 4: Circulaire Economie

Doel	Landelijk	Regionaal (Zeeland)	Lokaal (Goes)	Monitoring (Goes)	Status (Goes)	Maatregel (nr.)
Verminderen gebruik primaire grondstoffen	50% minder gebruik van primaire grondstoffen in 2030	50% minder gebruik primaire grondstoffen in 2030	Vermindering materiaal-gebruik in gemeentelijke projecten en bedrijfsvoering	Jaarlijkse rapportage via Zeeuws Beleid Circulaire Economie	Wordt gemonitord binnen Zeeuws uitvoerings-programma	1
Circulaire economie in 2050	Nederland volledig circulair in 2050	Zeeland volledig circulair in 2050	Goes volledig circulair in 2050: afval = grondstof	Deelname aan Zeeland Circulair; rapportage voortgang thema's	Beleid vastgesteld, uitvoering per thema in voorbereiding + aanvullende maatregelen	Alle
Circulaire bouw & infrastructuur	Circulaire bouw als norm in 2030	Uitwerking thema Bouw & Infrastructuur binnen Zeeuws beleid	Richtlijnen circulair slopen, (her)bouwen, gronduitgifte en circulaire criteria voor infrastructuur	Aantal circulaire sloop- en bouwprojecten en toepassing criteria	Richtlijnen in ontwikkeling; wordt geïntegreerd in beleid fysieke leefomgeving	1
Circulair inkopen en opdrachtgeven (MVOI)	100% duurzaam inkopen door overheden in 2030	Toepassing MVOI-manifest door Zeeuwse overheden	Circulariteit vast onderdeel in gemeentelijke inkoop- en aanbestedingstrajecten	Aantal opdrachten met circulaire eisen (€ en %)	Wordt standaard onderdeel van aanbestedingen	3
Afvalreductie & grondstofgebruik	VANG-doelen voor huishoudelijk afval	Zeeland Circulair ondersteunt VANG-doelen	Beleidsplan afvalpreventie, circulair ambachtscentrum, scheiding en hergebruik	Monitoring afvalstromen en recyclingpercentage	MVOI, reparatie, ondersteunen circulair werken	3, 4, 5
Ondersteuning circulaire bedrijven	Stimuleren circulair ondernemerschap	Regionaal netwerk circulaire koplopers	Ondersteunen bedrijven bij circulair werken en certificering	Deelname bedrijven aan circulaire initiatieven	Webpagina en koploper-netwerk in ontwikkeling	5
Bewustwording & educatie	Landelijke publiekscampagnes circulaire economie	Zeeuwse publiekscampagne 'Zeeland Circulair'	Lokale bewustwordingsacties, samenwerking scholen en inwonersinitiatieven	Bereik publiekscampagnes, aantal initiatieven	Campagnes en educatieve programma's in voorbereiding	-
Waterbesparing & hergebruik	Nationaal Deltaprogramma Water en Bodem Sturend	Zeeuws programma droogte & verzilting	Onderzoek grijswater-hergebruik, collectieve opvang regenwater	Resultaten onderzoek, aantal pilots	Onderzoek loopt, koppeling met klimaatadaptatie-programma	6, 7
Samenwerking & ketensluiting	Landelijke inzet op grondstoffenbanken en ketens	Zeeland Circulair stimuleert samenwerking bedrijven	Samenwerking bouw-, afval- en grondstofbedrijven in lokale ketens	Aantal samenwerkingsprojecten en keteninitiatieven	Regionale samenwerking gestart	1, 5
Gemeentelijke voorbeeldrol	Overheden tonen circulair leiderschap	Zeeuwse gemeenten werken samen via Zeeland Circulair	Toepassing R-ladder in eigen bedrijfsvoering, vastgoed, buitenruimte	Evaluatie circulaire projecten in eigen organisatie	Structureel onderdeel van interne bedrijfsvoering	3

Pijler 5: Klimaatadaptatie

Doel	Landelijk	Regionaal (Zeeland)	Lokaal (Goes)	Monitoring (Goes)	Status (Goes)	Maatregel (nr.)
Klimaatbestendig en waterrobuust in 2050	Nederland klimaatbestendig en waterrobuust ingericht in 2050 (Nationale Klimaatadaptatiestrategie – NAS)	Zeeland klimaatbestendig en waterrobuust in 2050 (Klimaatadaptatiestrategie Zeeland – KasZ)	Goes klimaatbestendig en waterrobuust in 2050 (volgens Goese Klimaatadaptatiestrategie)	Aantal klimaatadaptatieve projecten, stresstests elke 5 jaar	Goese Klimaatadaptatiestrategie vastgesteld, uitvoering loopt	Alle
Wateroverlast en droogte beperken	Nederland weerbaar tegen watertekort en overstromingsrisico's	Zuidwestelijke Delta: klimaatbestendig, veilig en ecologisch veerkrachtig	Regenwater opvangen, infiltreren en hergebruiken in stedelijke projecten	Projectregistratie + stresstestresultaten	Maatregelen uitgevoerd in diverse wijken, o.a. vergroening en waterberging	2 t/m 8
Hitte verminderen en leefklimaat verbeteren	Vergroening stedelijke gebieden, schaduw en koeling bevorderen	KasZ: vergroten van stedelijk groen en verminderen hittestress	3-30-300-regel toepassen en vergroening openbare ruimte stimuleren	Klimaatatlas	Uitvoering lopend; vergroening stadskantoor/plein in voorbereiding	1 t/m 6, 8
Bewustwording en gedrag	Publiekscampagnes over klimaatadaptatie en risicobewustzijn	Regionale samenwerking KasZ en kennisdeling gemeenten	Samenwerking partners, acties (tegeltwippen, subsidie groene daken etc.) en wijkgerichte communicatie/publieksacties	Aantal bewonersacties, bereik communicatiekanalen, aantallen tegeltwippen, verstrekte subsidies groene daken	Campagnes en voorbeeldprojecten gestart, tegels opgehaald via tegeltwippen, subsidies groene daken verstrekt	Alle
Kennis en organisatie versterken	Integratie klimaatadaptatie in gemeentelijke planning	Leergang klimaatadaptatie vanuit KasZ voor Zeeuwse gemeenten	Training en kennisdeling voor medewerkers over klimaatadaptatieve afwegingen	Aantal medewerkers getraind, toepassing in werkprocessen	Interne leergang en kennisdeling klimaatadaptatie in voorbereiding	3
Samenwerking versterken	Samenwerking rijk, waterschappen en gemeenten	Samenwerking via KasZ en Zuidwestelijke Delta	Samenwerking met Beveland Wonen, Waterschap, bedrijven, onderwijs en inwoners	Evaluatie via regionale overleggen KasZ	Lopende samenwerking, uitbreiding netwerk in uitvoering	3, 7

Pijler 6: Biodiversiteit

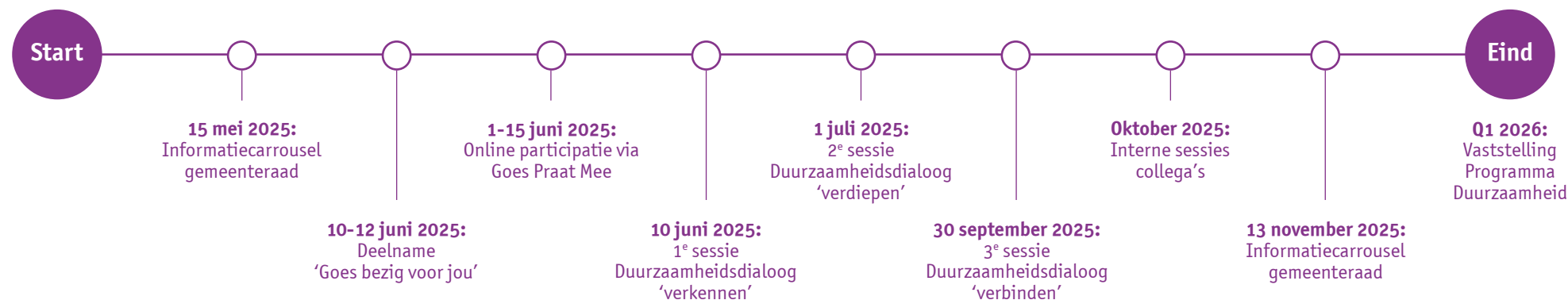
Doel	Landelijk	Regionaal (Zeeland)	Lokaal (Goes)	Monitoring (Goes)	Status (Goes)	Maatregel (nr.)
Biodiversiteit versterken en herstellen	Nationaal Biodiversiteitsplan (NBSAP): soorten en habitats beschermen en herstellen	Programma Landelijk Gebied Zeeland: o.a. bosuitbreiding, stikstofreductie, soortenbescherming	Lokale biodiversiteitsruimte vergroten en soortenrijkdom in bebouwd gebied versterken	Monitoring via nieuw biodiversiteitsbeleid incl. gidssoorten per leefgebied	Beleidsontwikkeling in voorbereiding, uitvoering via Programma Groen gestart	Alle
Ecologisch netwerk versterken	Natura 2000-doelen, Natuurnetwerk Nederland	Inrichting Natuurnetwerk Zeeland en groenblauwe dooradering	Ecologisch netwerk ontwikkelen tussen stad en landelijk gebied	Ecologische kaarten en beheerplannen binnen biodiversiteitsbeleid	Wordt onderdeel van biodiversiteitsbeleid en Programma Groen	6, 8
Inwoners betrekken bij vergroening	Doelstelling Nationaal Dashboard: publieke bewustwording biodiversiteit	Educatie en participatie via ZMf, IVN en andere regionale partners	Tuincoach inzetten en vergroening van tuinen en straten stimuleren	Jaarlijkse rapportage over gebruik tuincoach, publiekscampagnes en acties	Pilot tuincoach in voorbereiding, samenwerking met partners wordt versterkt	2, 9
Biodiversiteit borgen in beleid	EU en Omgevingswet: integratie natuur in ruimtelijke ordening	KasZ en Regionale Agenda Groen	Biodiversiteit structureel meenemen in plannen en beheer	Verankering via biodiversiteitsbeleid en projecttoetsing	Gemeentelijk ecooloog aangesteld, verankering in werkprocessen gestart	6, 8, 10

Bijlage B: Participatietraject

Hoe kijkt Goes naar duurzaamheid?

Daarvoor hebben we een uitgebreid participatieproces doorlopen. We hebben inwoners uitgenodigd met hun ideeën te komen en een bijdrage te leveren middels een vragenlijst of door te komen naar het in de zomer van '25 georganiseerde participatie event 'Goes bezig voor jou'. Ook hebben we meerdere sessies gehad met bedrijven, kennisinstellingen, (beleids-)medewerkers, scholen en maatschappelijke organisaties. Niet alleen binnen onze gemeentegrenzen is er meegedacht, maar ook door samenwerkingspartners erbuiten.

Tijdens bijeenkomsten, enquêtes en gesprekken met inwoners is specifiek gekeken naar vragen zoals: hoe worden mensen geïnformeerd over duurzaamheid, waar kunnen zij als inwoner informatie vinden, en sluit de communicatie aan bij hun behoeften? Interessant was de constatering dat we als Goes eigenlijk al heel veel doen op het gebied van Duurzaamheid. De participatie heeft nog wel geleid tot aanvullende maatregelen. Die zijn, waar mogelijk, verwerkt in ons uitvoeringsprogramma. Door deze participatie hopen we ook tot een communicatieaanpak te komen die beter aansluit bij de leefwereld van de inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties van onze gemeente.

Proces participatie

Een duurzaamheidsplan dat we samen maken

Als gemeente vinden we het belangrijk dat inwoners, bedrijven en andere belanghebbenden uit stad en dorpen een duidelijke stem hebben in het Programma Duurzaamheid. Daarom is voorafgaand aan de duurzaamheidsdialoog een specifieke participatie- en communicatieaanpak opgesteld voor het proces, gebaseerd op het participatiebeleid van de gemeente. Uitgangspunt was het benutten van lokale kennis en motivatie, het vergroten van draagvlak en het verzamelen van uitvoerbare ideeën die aansluiten bij beleidskaders.

Het participatietraject bestond uit meerdere onderdelen:

- Een digitale enquête via Goes Praat Mee, ingevuld door 110 inwoners;
- Persoonlijke gesprekken met inwoners tijdens het driedaagse evenement 'Goes bezig voor jou';
- Een Duurzaamheidsdialoog met experts en stakeholders, georganiseerd in drie sessies rond zes thematafels.

Wat leeft er in Goes?

Uit de enquête blijkt dat veel inwoners al duurzame keuzes maken in hun dagelijks leven. Zij hechten vooral waarde aan een energiezuinige gebouwde omgeving en duurzame energieopwekking. Ook biodiversiteit leeft sterk: inwoners pleitten voor meer ruimte voor natuur, zoals inheemse beplanting, nestkastjes en groene openbare ruimtes. In de enquête hebben we bewust veel ruimte voor eigen ideeën gelaten. Deze zijn verzameld, geclusterd en beoordeeld op haalbaarheid, effectiviteit en beleidsmatige aansluiting. Tijdens het evenement 'Goes bezig voor jou' vroegen we inwoners hun ideeën persoonlijk te delen. Deze inbreng hebben we integraal meegenomen in de gesprekken.

De Goese Duurzaamheidsdialoog

Om tot breed gedragen maatregelen te komen, hebben we een diverse groep van inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en medewerkers gesproken en in 3 bijeenkomsten gewerkt aan de 6 pijlers (duurzaam gebouwde omgeving, duurzame energie, schone mobiliteit, circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit).

Elke bijeenkomst had een andere focus:

- Bijeenkomst 1: verkennen (inventariseren van ideeën en zorgen);
- Bijeenkomst 2: verdiepen (prioriteren en beoordelen van maatregelen);
- Bijeenkomst 3: verbinden (koppelkansen benoemen en partnerschappen verkennen).

De gemeente ziet samenwerking als een essentieel onderdeel van haar Programma Duurzaamheid. We werken dan ook actief samen met onze lokale en regionale partners en overheden en stimuleren dat we gezamenlijk onze ambities en opgaven met behulp van hun kennis en inzichten verder brengen. Op deze manier benutten we de koppelkansen van bijeenkomst 3, de kracht van samenwerking en vergroten we de effectiviteit en het draagvlak van onze maatregelen.

Bijlage C: Overzicht vastgesteld beleid

Beleidsnota	Vaststellingsdatum
Regionale Energie Strategie 1.0 (RES 1.0)	18.06.2020
Transitievisie Warmte Goes	09.06.2022
Regionale Structuur Warmte	09.06.2022
Klimaatadaptatiestrategie Goes	31.10.2024
Beleid warmtetransitie	31.10.2024
Regionale Energie Strategie 2.0 (RES 2.0)	20.03.2025
Beleid Circulaire Economie 2025-2028	20.03.2025

Bijlage D: Begrippenlijst

Biodiversiteit

Hoeveel verschillende planten en dieren er in een gebied leven.

Circulaire economie

Een manier van werken waarbij we alles hergebruiken en geen extra afval maken.

Coöperatie

Een groep mensen of bedrijven die samenwerkt aan een gezamenlijk doel, bijvoorbeeld samen energie opwekken.

Convenant

Een afspraak tussen verschillende partijen, bijvoorbeeld bedrijven en gemeenten, om samen aan een doel te werken.

Dashboard

Een overzichtelijk digitaal hulpmiddel dat actuele gegevens en resultaten laat zien, zodat de voortgang van doelen of prestaties snel gevolgd kan worden.

Deelmobiliteit

Het samen gebruiken van vervoersmiddelen, zoals deelauto's of deelfietsen.

Emissieloos

Zonder uitstoot van schadelijke stoffen.

Energiehub

Een plek waar energie wordt opgewekt, opgeslagen en verdeeld naar verschillende gebruikers, vaak op een bedrijventerrein.

Energieopwekking

Het maken van energie, bijvoorbeeld met zonnepanelen of windmolens.

Fte (fulltime-equivalent)

Een rekeneenheid voor personeel, waarbij 1 fte gelijk is aan 1 persoon die fulltime werkt.

Integraal

Uitgevoerd op een manier waarop er aan meerdere opgaven tegelijkertijd wordt gewerkt.

Klimaatadaptatie

De manier waarop we ons aanpassen aan het veranderende klimaat, bijvoorbeeld door meer bomen te planten of regenwater op te vangen.

Klimaatmitigatie

Het verminderen van de uitstoot van slechte stoffen (zoals CO₂) om klimaatverandering tegen te gaan.

3-30-300 regel

Deze regel is bedoeld als een richtlijn om de stedelijke groenstructuur te versterken en te vergroenen, wat bijdraagt aan een gezonde, leefbare en klimaat-adaptieve omgeving. Het helpt hittestress te verminderen, de biodiversiteit te vergroten en de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren.

- **3:** Vanuit elke woning moet je minimaal **3 bomen van behoorlijke omvang kunnen zien**.
- **30:** Minstens **30% van een wijk moet in de schaduw van een boom** liggen.
- **300:** Vanuit elke woning moet er een groen en verkoelend park van minimaal **1 hectare groot op maximaal 300 meter afstand** zijn.

Lineaire economie

Een manier van werken waarbij we spullen maken, gebruiken en daarna weggooien.

Monitoring

Het bijhouden en controleren van hoe goed plannen werken en of doelen worden gehaald.

Natuurherstelwet

De Natuurherstelwet is een Europese wet die lidstaten verplicht om de natuur en biodiversiteit te beschermen en te herstellen. Dit betekent dat gemeenten en provincies bijvoorbeeld meer gezonde leefgebieden

moeten maken. Ook moeten ze zorgen dat de toestand in bestaande natuurgebieden niet verder achteruitgaat.

Natuur inclusief

Bouwen, inrichten en werken op een manier die de natuur niet schaadt, maar juist versterkt en mee laat profiteren.

Netcongestie

Als er te veel stroom tegelijk door het elektriciteitsnet moet, waardoor het netwerk vol raakt.

Omgevingswet

De Omgevingswet is een Nederlandse wet die regels geeft voor hoe we de ruimte in Nederland gebruiken. Dit gaat bijvoorbeeld over bouwen, wonen, natuur, water, verkeer en milieu. De wet zorgt ervoor dat alle regels over de leefomgeving in één wet staan, zodat het makkelijker wordt om plannen te maken en uit te voeren.

Participatie

Een proces dat inwoners, bedrijven en andere betrokkenen in de samenleving de mogelijkheid biedt om actief deel te nemen aan de publieke besluitvorming en deze te beïnvloeden.

Pilot(projecten)

Een project of onderzoek dat bedoeld is om iets (op kleine schaal) uit te proberen.

Postcoderoosproject

Voorloper van de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE). de postcoderoosregeling bood fiscale voordelen aan bewoners die samen in een coöperatie of VvE (vereniging van eigenaars)

investeerden in een lokaal energieproject, bijvoorbeeld zonnepanelen op een schooldak of loods.

Regionale Energiestrategie (RES)

Dertig regio's maken een plan om de regio te voorzien van duurzame elektriciteit en warmte en verkennen passende locaties daarvoor. Goes maakt onderdeel uit van de Regionale Energie Strategie Zeeland.

R-ladder

De R-ladder is een lijst met stappen om spullen en grondstoffen zo slim mogelijk te gebruiken. Het doel is om zo min mogelijk afval te maken en zo veel mogelijk te hergebruiken. Elke stap op de ladder is beter voor het milieu dan de stap eronder. Hoe hoger op de ladder, hoe beter.

Schone mobiliteit

Manieren van reizen die weinig of geen schadelijke stoffen uitstoten, zoals fietsen of elektrisch rijden.
Soortenmanagementplan Een plan om dieren en planten in een gebied te beschermen en te helpen.

Solar carports

Overkappingen voor auto's met zonnepanelen erop, bijvoorbeeld boven parkeerterreinen en laadpleinen.

Stakeholder

Iemand of een organisatie die betrokken is bij een project of die er invloed op heeft.

STOMP-principe

Voorkeursvolgorde voor schone mobiliteit: **S**tappen, **T**rappen, **O**penbaar vervoer, **M**aaS/deelmobiliteit, **P**ersonenauto.

Uitvoeringsstrategie

Een lijst met alle acties en projecten die moeten gebeuren.

Stadskantoor
M.A. de Ruijterlaan 2
4461 GE Goes

Postadres
Postbus 2118
4460 MC Goes

T 14 0113
E stadskantoor@goes.nl
www.goes.nl

